

הנחיות פרקליט המדינה	הנחיה מס' 5.2 – חלופות מעצר עד תום ההליכים
18 דצמבר 1989; 7 מרץ 1993; 2 ינואר 1994; 27 אוקטובר 1994; 25 יוני 1996; 8 מרץ 1998; 19 אוגוסט 1998; 13 פברואר 2001; 1 ינואר 2003; 27 דצמבר 2009	עדכון אחרון: כט אייר תשע"ט, 3 יוני 2019

5.2 חלופות למעצר עד תום ההליכים

המסגרת הנורמטיבית:

1. סעיף 21(ב)(1) לחוק סדר הדין הפלילי (סמכויות אכיפה - מעצרים)¹ קובע:

"בית המשפט לא יתן צו מעצר... אלא אם כן... נתקיימו גם אלה:

(1) לא ניתן להשיג את מטרת המעצר בדרך של שחרור בערובה ותנאי שחרור, שפגיעתם בחירותו של הנאשם, פחותה".

מדיניות התביעה:

2. סבר תובע כי ניתן לשקול בחיוב את אפשרות שחרורו של נאשם לחלופת מעצר – ככל שתימצא חלופה ראויה – אף בלא צורך בתסקיר מעצר של שירות המבחן, יצוין הדבר כבר בכותרת בקשת המעצר ("בקשה למעצר עד תום ההליכים עם הסכמה לשקילת חלופת מעצר, כמפורט בבקשה"). בגוף בקשת המעצר יכתב כי אם תוצע ותימצא חלופת מעצר ראויה, יהא בכך כדי להביא להסכמת התביעה לשחרור הנאשם לחלופה המוצעת. סבר התובע כי יש להתנות אפשרות זו בתנאי שחרור ספציפיים, יציין תנאים אלה בבקשה.

3. עלתה אפשרות שחרורו של נאשם לחלופת מעצר, יש לעמוד על קביעת תנאים חלופיים ממשיים, שיהיה בהם כדי להשיג ככל הניתן את מטרת המעצר, כגון הפקדת סכומי ערבות גבוהים, מעצר בית במקום מרוחק, איסור על יצירת מגע עם קורבן העבירה וכיו"ב. יש לעמוד על הפקדת כסף מזומן או ערבות בנקאית כתנאי לשחרור בערובה, ולהימנע ככל הניתן מלהסתפק בהפקדת ערבות צד ג' או ערבות עצמית בלבד. זאת במיוחד נוכח ביטול סעיף 48(א)(1) לחוק סדר הדין הפלילי², אשר קבע כי החלטה על חילוט הערובה דינה כדין פסק דין במשפט אזרחי לטובת המדינה. לפיכך, יש להיות מודעים לקושי הקיים בחילוט ערבויות הניתנות בכתב ערובה בלבד, להפנות את תשומת לב בתי המשפט לקושי זה, ולעמוד, במקרים בהם נדרשת ערבות אפקטיבית להבטחת תנאי שחרור, על ערובה המגובה בהפקדה כספית או ערבות בנקאית, שניתן לחלטן בפועל.

¹ חוק סדר הדין הפלילי (סמכויות אכיפה - מעצרים), התשנ"ו-1996, ס"ח 338.

² חוק סדר הדין הפלילי [נוסח משולב], התשמ"ב-1982, ס"ח 43.

הנחיות פרקליט המדינה	הנחיה מס' 5.2 – חלופות מעצר עד תום ההליכים
18 דצמבר 1989; 7 מרץ 1993; 2 ינואר 1994; 27 אוקטובר 1994; 25 יוני 1996; 8 מרץ 1998; 19 אוגוסט 1998; 13 פברואר 2001; 1 ינואר 2003; 27 דצמבר 2009	עדכון אחרון: כט אייר תשע"ט, 3 יוני 2019

4. להלן תפורטנה הנחיות המתייחסות למספר חלופות אופייניות למעצר. בגדר ההנחיות תפורט שורה של נושאים, אשר יש לוודא כי בית המשפט ישים ליבו אליהם בטרם תקבע חלופה למעצר. המדובר בשורת נושאים, אשר הפרקליט יכול לנסות לבררם בעצמו, ולחילופין, עליו לבקש מבית המשפט כי ידרוש מן הסניגור המצאת המידע הנדרש בעניינים אלה בטרם תאושר חלופת המעצר.

א. מעצר בית בבית הנאשם

5. מקום שמוצע על ידי הסניגור מעצר בית בבית הנאשם, יש לבחון בראש ובראשונה האם מעצר שכזה יכול להשיג את המטרה שלשמה נועד, הן מבחינת הפסקת הפעילות העבריינית והן מבחינת מניעת עבירות נוספות. לדוגמא, כאשר מדובר במי שמואשם בסחר בסמים או בעבירות זיוף, שאותן הוא מבצע בביתו, אין זה סביר להשאירו בביתו; ומוכן שכאשר הנאשם מואשם בעבירות אלימות במשפחה ונפגעי העבירה מתגוררים בבית, אין להסכים לכך שהחשוד ישהה במקום שבו הוא ממשיך להוות סכנה.

ב. מעצר בית שלא בביתו של הנאשם

6. מקום שמוצע על ידי הסניגור מעצר בית שלא בביתו של הנאשם, יש לוודא ולבדוק במידת האפשר, את הנושאים הבאים:

(א) יש לוודא שלפני מתן החלטת המעצר יהיו בפני בית המשפט שמו של "המארח" וכתובתו.

(ב) יש לברר פרטים על זהותו של המארח, ובין היתר - האם אין הוא עבריין בעצמו; והאם הוא נכון, ראוי ומסוגל לעמוד בנטל שהוא נוטל על עצמו.

(ג) יש להזמין את המארח לדיון בבית המשפט, כדי לברר האם הוא מסכים להשגיח על הנאשם במשך התקופה הממושכת של ניהול המשפט; לוודא כי הוא מכיר את הנאשם ויודע במה הוא מואשם; לוודא כי ידוע לו שהוא מארח את הנאשם מכח צו של בית המשפט; וכי ידוע לו שאירוח הנאשם עשוי להיות כרוך בביקורות פתע של המשטרה בכל שעות היממה.

(ד) כאשר המארח אינו מתייצב בבית המשפט, אין להסתפק במכתב המוגש מטעמו, ורצוי לברר, במידת האפשר, כי המכתב אכן מקורי וכי המארח מודע לכל האמור

הנחיות פרקליט המדינה	הנחיה מס' 5.2 – חלופות מעצר עד תום ההליכים
18 דצמבר 1989; 7 מרץ 1993; 2 ינואר 1994; 27 אוקטובר 1994; 25 יוני 1996; 8 מרץ 1998; 19 אוגוסט 1998; 13 פברואר 2001; 1 ינואר 2003; 27 דצמבר 2009	עדכון אחרון: כט אייר תשע"ט, 3 יוני 2019

לעיל. במקרים לא מעטים, העלה בירור טלפוני של התובע עם המארח, כי הלה אינו מוכן להכניס את הנאשם לביתו ליותר מימים ספורים, או כי לא ידע שהאיש מואשם בעבירה חמורה, או כי המארח הסכים לאירוח מאחר שממילא אינו נמצא בביתו וכדומה.

(ה) יש לדרוש שהמארח יהיה גם ערב לנאשם, כדי שיהיה לו תמריץ ברור לדאוג למילוי תנאי החלופה.

(ו) בנוסף, יש לוודא כי הכנסת הנאשם לביתו של המארח אינה מסכנת את יושבי הבית האחרים.

(ז) יש לוודא כי המארח מסוגל להשגיח על הנאשם וכי הוא מודע לחובתו לדווח על הפרת תנאי מעצר הבית על ידי הנאשם אם יהיה צורך בכך.

(ח) יש לשאוף כי מעצר הבית יהיה במקום מרוחק עד כמה שניתן מסביבתו הטבעית של הנאשם, על מנת להרחיקו מהסביבה העבריינית המוכרת לו.

7. אם הפרטים דלעיל לא בוררו די צרכם בטרם הדיון, ולא הובאו נתונים מניחים את הדעת על ידי הסניגור במהלך הדיון, יש לבקש דחיית ההחלטה, באופן שיאפשר לתביעה או למשטרה לברר את הפרטים דלעיל ולוודא את התאמת החלופה לנסיבות העניין.

8. כאשר מעצר הבית המוצע הינו במוסד כלשהו (לדוגמא: ישיבה, מוסד לילדים, מוסד לגמילה, בית מלון וכד'). יש לערוך את כל הבירורים המפורטים בסעיף 5 דלעיל, בשינויים המחויבים לגבי המוסד. כמו כן, יש לעמוד על כך שיהיה אדם **מסוים** השייך למוסד, שיהיה אחראי באופן אישי לקיום תנאי מעצר הבית בתחומו של המוסד.

9. לעניין זה ניתן להסתמך, בין היתר, על הפסיקה בעניין **סורוצקי** ובעניין **עבד אלקאדר**.³

ג. מעצר בית הכולל יציאה לעבודה

10. כאשר עומד על הפרק מעצר בית הכולל אפשרות לצאת לעבודה, יש לוודא:

³ בש"פ 819/93 מדינת ישראל נ' סורוצקי, פ"ד מז(1) 371 (1993); בש"פ 5772/94 מדינת ישראל נ' עבד אלקאדר, פ"ד מח(4) 772 (1994).

הנחיות פרקליט המדינה	הנחיה מס' 5.2 – חלופות מעצר עד תום ההליכים
18 דצמבר 1989; 7 מרץ 1993; 2 ינואר 1994; 27 אוקטובר 1994; 25 יוני 1996; 8 מרץ 1998; 19 אוגוסט 1998; 13 פברואר 2001; 1 ינואר 2003; 27 דצמבר 2009	עדכון אחרון: כט אייר תשע"ט, 3 יוני 2019

(א) כי קיים פיקוח מלא ורציף על הנאשם בעת שהותו בעבודה, זאת אף אם סוג העבודה מחייב נידות של הנאשם;

(ב) כי הנאשם אכן עובד במקום העבודה שעליו הצהיר;

(ג) כי המעביד מודע לכך שהנאשם חייב להיות בשעות מסוימות במקום העבודה ובו בלבד, וכי יש לו אפשרות להשגיח על הימצאות הנאשם בעבודה בשעות אלה;

(ד) כי המעביד מודע לתנאי השחרור של הנאשם, ומוכן להתחייב להשגיח עליו במהלך שעות העבודה.

(ה) כי לא נשקפת מסוכנות משהות הנאשם במקום העבודה. לדוגמא: חשוד בעבירות פדופיליה, לא יוכל לעבוד במקום ששוחים בו קטינים.

ד. מעצר בית בפיקוח חברת שמירה פרטית

11. יש להתנגד להצעה שלפיה פיקוח של חברת שמירה פרטית ישמש כחלופת מעצר. בהקשר זה יש להפנות לפסיקת בית המשפט העליון, שבה נקבע כי אין להתיר חלופה שכזו, וזאת מכיוון שיש בכך משום העברת האחריות על המעצר מגוף שלטוני לגוף פרטי שאין עליו פיקוח ומרות, וכן מטעמים של פגיעה בשוויון⁴.

ה. מעצר בית במסגרת צבאית

12. שחרורו של נאשם חייל לחלופת מעצר במסגרת צבאית⁵ כרוך לעתים בקשיים מסוגים שונים: כאשר מדובר בנאשם אלים, קיים חשש שנוכחותו בקרב חיילים אחרים תפגע בתחושת הביטחון האישי שלהם; יש בכך כדי לפגוע במשמעת הצבאית ובמורל הצבאי; מפקדי החייל אינם תמיד ערוכים להקפיד על קיום תנאי השחרור על ידי הנאשם, והחלטת בית המשפט עלולה להימצא מסוכלת; מפקדי החייל אינם מעורים בדרך כלל בפרטי המשפט ואינם מכירים די הצורך את פרטי הפרשה כדי שיוכלו לפקח על החייל באופן הולם; עומס העבודה

⁴ לעניין זה ראו בש"פ 1064/92 מדינת ישראל נ' ארזי (פורסם בנבו, 5.3.1992); בש"פ 5532/97 מדינת ישראל נ' צבי בן ארי (גרגורי לרנר) (פורסם בנבו, 22.9.97); בש"פ 2358/08 מדינת ישראל נ' סטניסלב פולנסקי (פורסם בנבו, 13.3.08). אמנם בפסיקה הובעה גם דעה שונה לעניין זה (ראו, למשל, בש"פ 1811/06 מדינת ישראל נ' עמיר מולנר (פורסם בנבו)), אך דומה כי נטייתה הברורה של הפסיקה היא לשלול אפשרות זו.

⁵ בש"פ 144/99 אמסלם נ' מדינת ישראל (פורסם בנבו, 14.2.1999).

הנחיות פרקליט המדינה	הנחיה מס' 5.2 – חלופות מעצר עד תום ההליכים
18 דצמבר 1989; 7 מרץ 1993; 2 ינואר 1994; 27 אוקטובר 1994; 25 יוני 1996; 8 מרץ 1998; 19 אוגוסט 1998; 13 פברואר 2001; 1 ינואר 2003; 27 דצמבר 2009	עדכון אחרון: כט אייר תשע"ט, 3 יוני 2019

המוטל על המפקדים בצה"ל איננו מאפשר להם להתפנות לעיסוק זה מבלי שהדבר יבוא על חשבון תפקודה השוטף של היחידה; וכו'.

13. אשר על כן, על פרקליט המטפל בתיק שבו עומד לדין חייל, ובית המשפט שוקל להורות על החזקת החייל במסגרת הצבאית כתחליף מעצר, להבהיר לבית המשפט כי עמדתו הנחרצת של צה"ל בעניין זה הינה שלילית, וזאת בהתבסס על הנימוקים המפורטים לעיל. כן יש להבהיר כי "מכתב הסכמה" שהוגש מטעם מפקד כזה או אחר הינו חסר כל תוקף, שכן ההסכמה – ככל שהיא ניתנת למקרה פרטני – צריכה להינתן על ידי יועמ"ש מקמצי"ר (קצין משטרה צבאית ראשי), על פי נוהל עבודה שנקבע בנושא.

14. אם בימ"ש שוקל למרות התנגדות זו להורות על חלופת מעצר שכזו, יש לבקש שהות ולפנות ליועמ"ש מקמצי"ר כדי לקבל עמדתו ולהציגה לבימ"ש. תובע הפונה ליועמ"ש מקמצי"ר לצורך קבלת עמדתו בעניין זה, יצרף העתק מכתב האישום, פרוטוקול הדיון בבית המשפט וההצעה לחלופת מעצר המחייבת התייחסות ויבקש את תגובתו המפורטת בסד הזמנים כפי שמתחייב.

15. הורה בית המשפט על חלופת מעצר במסגרת צבאית, ללא הסכמת יועמ"ש מקמצי"ר, תעודכן בכך הפרקליטות הצבאית, ותישקל הגשת ערר על ההחלטה, ולו מטעם זה בלבד.

ו. איסור יציאה מן הארץ (והפקדת דרכון מכל סוג שהוא, בעיקר למי שיש לו מספר דרכונים)

16. בנוסף לכל אחת מחלופות המעצר שפורטו לעיל, יש לשקול בכל מקרה אם אין מקום לבקש לאסור את יציאתו של הנאשם מן הארץ, מפאת החשש כי לא יתייצב לבירור משפטו ולריצוי עונשו (אם ייגזר עליו עונש). יש לשקול הטלת מגבלה זו גם אם לא מצטרפת אליה חלופת מעצר נוספת.

17. יחד עם זאת, יש לזכור, כי לא כל חשש לאי התייצבות מצדיק הגבלת חופש היציאה מן הארץ, וזאת בהתחשב באופייה החוקתי של הזכות לצאת מהארץ, כהיבט של חופש התנועה. זכות זו אף מעוגנת בסעיף 6 לחוק-יסוד: **כבוד האדם וחירותו**.⁶ לפיכך, רק אם קיימת אפשרות סבירה לאי התייצבותו של הנאשם למשפט עקב יציאתו לחו"ל יש הצדקה לבקש הוצאת צו עיכוב יציאה מן הארץ נגדו.⁷

⁶ חוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו, ס"ח התשנ"ב 150.

⁷ בש"פ 6654/93 **בינקין נ' מדינת ישראל**, פ"ד מח(1) 290 (1993).

הנחיות פרקליט המדינה	הנחיה מס' 5.2 – חלופות מעצר עד תום ההליכים
18 דצמבר 1989; 7 מרץ 1993; 2 ינואר 1994; 27 אוקטובר 1994; 25 יוני 1996; 8 מרץ 1998; 19 אוגוסט 1998; 13 פברואר 2001; 1 ינואר 2003; 27 דצמבר 2009	עדכון אחרון: כט אייר תשע"ט, 3 יוני 2019

18. בנוסף, גם אם קיימת אפשרות סבירה לכך שהנאשם לא יחזור לישראל למשפט, עדיין ראוי לבחון אם לא קיימים אמצעים חמורים פחות מאיסור יציאה מן הארץ, היכולים להבטיח את התייצבותו - כגון הטלת ערובה מתאימה, אשר תקטין את סיכויי אי החזרה;

19. לפיכך, יש לשקול בכל מקרה לגופו, מהי רמת החשש לאי התייצבות הנאשם לדיון בעניינו אם יורשה לו לצאת מהארץ; מה הביסוס העובדתי לחשש זה; והאם אין דרך סבירה אחרת להבטחת התייצבותו של הנאשם. רק אם יימצא כי יש בסיס לחשש כי יציאתו מהארץ תמנע את בירור משפטו, וזאת ברמת הוודאות הנדרשת; וכי אין דרך חמורה פחות שתבטיח השגת תוצאה זאת - יבקש התובע את איסור היציאה מן הארץ, תוך העלאת הנימוקים לכך.

ז. הוראות כלליות

20. יש לשקול לבצע את הבדיקות דלעיל בדבר החלופה המוצעת ע"י ההגנה, גם כאשר לדעת הפרקליט המופיע בתיק אין כלל מקום להסכים לאלטרנטיבה למעצר ועמדה זו הובאה בפני בית המשפט. הבאת המידע בעניין אי התאמת החלופה למעצר עשויה להכריע את הכף לטובת מעצר מלא, או לפחות לגרום לכך שתיקבע חלופה סבירה למעצר.

21. יש לשאוף לכך שבדיקת תנאי מעצר הבית תעשה בטרם מתן ההחלטה על ידי בית המשפט בנדון ובמקרה הצורך יש לבקש דחיית הדיון, באופן שיאפשר הבדיקה. אם ניתנה החלטה שיפוטית בדבר מעצר בית לפני שנבדקה התאמתו, יש לבקש עיכוב ביצועה של ההחלטה לפרק זמן שיאפשר השלמת הבדיקה. אם בית המשפט מסרב לעיכוב, יש לבדוק את התאמת החלופה, ואם מתברר כי אין היא הולמת ונתגלה מידע שלא היה בידיעת בית המשפט, יש לשקול פניה לבית המשפט המתאים בבקשה לעיון חוזר או בערר על החלטה.

22. כאשר מועלית הצעה לחלופה למעצר על ידי החשוד או בא כוחו עוד לפני הדיון המשפטי, יש להשתדל לערוך את הבדיקות המפורטות לעיל עוד לפני קיום הדיון, אלא אם כן הסיכוי שההצעה תתקבל על ידי השופט הינו נמוך ביותר.

ח. המלצה על הגשת ערר

23. מקום שלדעת הפרקליטות או התביעה המשטרית ראוי להמליץ על הגשת ערר על החלטת בית המשפט, יש למסור על כך מיידית הודעה טלפונית לפרקליט המטפל בנושא בגוף המוסמך לערוך, ולהעביר אליו מיידית את כתב האישום, בקשת המעצר, הפרוטוקולים, תסקירי מעצר וההחלטה, על מנת שניתן יהיה להיערך להכנת הערר, ככל שיוחלט להגישו. כמו כן, יש

הנחיות פרקליט המדינה	הנחיה מס' 5.2 – חלופות מעצר עד תום ההליכים
18 דצמבר 1989; 7 מרץ 1993; 2 ינואר 1994; 27 אוקטובר 1994; 25 יוני 1996; 8 מרץ 1998; 19 אוגוסט 1998; 13 פברואר 2001; 1 ינואר 2003; 27 דצמבר 2009	עדכון אחרון: כט אייר תשע"ט, 3 יוני 2019

להעביר בהקדם האפשרי את התיק ופרוטוקול הדיון, בצירוף שם הסניגור וכתובתו, שם הפרקליט המטפל בתיק ומס' הטלפון הזמין שלו.

ט. הותרת תנאי שחרור בערובה עד להתייצבות לריצוי העונש

22. תנאי שחרור בערובה, יוותרו על כנם גם לאחר מתן גזר דין שהטיל מאסר בפועל על הנאשם, עד למועד ההתייצבות לריצוי העונש⁸.

⁸ ראה לעניין זה, בש"פ 5755/00 שאקר אבו סנינה ואח' נ' מדינת ישראל, פס' 4 (פורסם בנבו, 27.9.2000)